

В. І. Черненко,
аспірант, Київський національний університет будівництва і архітектури

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано поточний стан лізингового ринку в Україні. Визначено переваги лізингу та проблеми, що стримують його розвиток на території України.

In the article the current condition of the leasing market in Ukraine is analyzed. Advantages of leasing and problems which constrain its development in territory of Ukraine are defined.

Ключові слова: лізинг, відносини, розвиток, основні фонди.
Key words: leasing, relations, development, a fixed capital.

Світова практика довела, що лізинг є ефективним інвестиційним механізмом і важливим елементом державної економічної та інвестиційної політики. Економіка України гостро потребує інвестицій для структурної перебудови, що зумовлено передусім несприятливим станом основних виробничих фондів. Як свідчать дані Державного комітету статистики, ступінь зносу основних засобів за різними видами економічної діяльності в 2008 році коливається від 82,4% (транспортна діяльність) до 26,4% (торгівля). У будівництві цей показник в 2008 р. становив 41,0% (табл. 1).

У такій ситуації стає необхідним застосування принципово нових методів та можливостей оновлення та інвестицій в основні фонди підприємств. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми є фінансовий лізинг, який об'єднує всі елементи зовнішньо-торгівельних, кредитних та інвестиційних операцій.

У той же час, незважаючи на активний розвиток фінансової системи, ринок лізингу в Україні знаходиться на етапі становлення. Так, у країнах з розвинутою ринковою економікою його частка в інвестиціях в основні засоби складає приблизно 30%, а в решті країн з високими показниками зростання вона досягає 10-15% (в Україні — лише 1,2%). У країнах Східної Європи, що демонструють високі темпи економічного зростання (Естонія, Чеська Республіка, Угорщина, Польща), співвідношення річного обсягу ринку лізингу та ВВП дорівнює 2—5% (в Україні — лише 0,25%). Інтерес до лізингу в останні роки зріс, про що свідчать тенденції докризового періоду (рис. 1).

Будівництво серед угод фінансово-го лізингу займає одне з провідних місць — його частка в угодах 2008 року становить 15,2%, проте значно уступає транспорту, частка якого становить 51,3%. Але внаслідок фінансової кризи в 2009 році частка будівництва в договорах фінансового лізингу зменшилася до 10,88% (рис. 2) [3].

Перевагами лізингу є те, що:
— лізинг активізує інвестиційну діяльність, що забезпечує зростання економіки;

— підприємство має змогу отримати інвестиції з інших держав у вигляді машин та устаткування, що використовується у виробництві;

— лізинг — "каталізатор" розвитку та фінансової діяльності банків, страхових та акціонерних товариств;

— заборгованість іноземним підприємствам не зараховується до загального державного боргу країни;

— банки інвестують не у цінні папери, а безпосередньо в устаткування для виробництва;

— задоволення потенційно великого попиту у відновленні основних виробничих фондів підприємств;

— перевага лізингу над кредитом через те, що сам об'єкт лізингу виступає в ролі застави;

— поліпшується фінансовий стан безпосередніх виробників;

— лізингові платежі включаються до валових витрат виробництва, а тому знижують оподаткований прибуток.

Лізингові операції вигідні всім учасникам угоди. Перевагами лізингових операцій для держави є:

— приріст прямих іноземних інвестицій до економіки;

— оновлення основних фондів;

— створення робочих місць;

— розвиток малого та середнього бізнесу;

— збільшення конкуренції на фінансовому ринку і, як наслідок, збільшення рівня та якості наданих послуг;

— зниження ставок фінансування. Виробник або постачальник за допомогою лізингу збільшує обсяги та прискорює продаж своїх товарів та послуг на умовах повної оплати його вартості.

Лізингоотримувач швидко та з мінімальними витратами отримує у користування необхідне обладнання чи машини, а після завершення договору лізингу може викупити у власність предмет лізингу, повернути його лізингодавцю або обміняти на новий.

Для лізингодавця лізинг пропонує альтернативне джерело фінансування — фінансовий та товарний кредит, причому лізингодавець залишається власником предмета лізингу протягом строку дії лізингової угоди та отримує дохід у формі процентів, які включають в орендну плату поряд з амортизаційними нарахуваннями на повне відновлення даного обладнання.

Умови надання лізингу в будівництві принципово не відрізняються від умов лізингу в інших галузях. Тому проблеми лізингу для економіки в цілому є характерними і для будівництва.

Аналіз ринку лізингу в Україні показав, що першочерговою проблемою, яка має бути вирішена, є недостатність фінансових коштів для придбання ма-

Таблиця 1. Ступінь зносу основних засобів за видами економічної діяльності у 2002—2008 роках [1]

Основні засоби за видами економічної діяльності	Ступінь зносу основних засобів, %						
	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	49,3	50,4	51,1	52,2	48,2	47,8	45,7
Рибне господарство	58,2	59,3	57,8	55,9	59,4	55,4	54,2
Промисловість	54,5	56,4	58,3	57,9	58,6	59,0	58,0
Будівництво	52,6	51,0	48,5	45,1	40,8	39,3	41,0
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових та ін. виробів	35,3	35,8	33,7	31,9	29,8	22,0	26,4
Діяльність готелів та ресторанів	35,7	35,2	33,3	31,6	37,7	39,2	41,5
Діяльність транспорту та зв'язку	49,8	49,0	49,9	48,5	60,4	66,9	82,4
Фінансова діяльність	22,2	23,2	23,8	29,6	26,7	25,0	24,7
Операції з нерухомістю	35,4	36,3	36,8	38,3	40,9	41,2	41,2
Державне управління	31,4	32,7	39,8	42,2	40,8	38,6	46,5
Освіта	56,6	57,0	58,3	59,7	61,6	57,4	57,8
Охорона здоров'я та соціальна допомога	49,1	50,3	47,2	47,4	45,7	44,0	43,3
Надання комунальних та ін. послуг; діяльність у сфері культури та спорту	48,4	48,7	47,1	46,6	45,8	45,5	44,2

шин та механізмів для їх подальшої передачі в лізинг. У теперішній час таким накопиченим капіталом володіють тільки банки, які за рахунок надання лізингових послуг можуть збільшити перелік банківських послуг та підвищити рівень обслуговування клієнтів. Вирішенням цього питання могло б стати залучення "дешевих" кредитів для фінансування лізингового процесу.

Одним з головних недоліків, що також заважає розвитку лізингу, є недосконалість законодавчого та нормативного регулювання лізингових відносин:

— колізії та протиріччя між окремими законодавчими актами, що регулюють лізингову діяльність;

— неоднозначність трактування окремих положень нормативно-правових актів щодо операцій лізингу;

— неврегульованість окремих складових лізингової діяльності, зокрема питань вторинного лізингу, повернення предмета лізингу лізингодавцю, взаємовідносин між учасниками лізингу у випадку пошкодження предмета лізингу тощо;

— нестабільність законодавства, що створює додаткові ризики для лізингу, який за своєю сутністю є довгостроковою операцією;

— обов'язкове нотаріальне підписання договорів лізингу, яке є додатковим тягарем для лізингодавців (5% від суми договору).

Широкому розповсюдженню лізингу також перешкоджають наступні негативні фактори:

1. Загальносвітова фінансова криза, яка впливає на всіх суб'єктів лізингових угод.

2. Відсутність єдиного центру контролю для створення рівних умов на ринку лізингу. В даний час оперативний лізинг регулюється Міністерством економіки, фінансовий лізинг — Державним комітетом фінансових послуг.

3. Політична нестабільність.

4. Низька платоспроможність лізингоодержувачів, що призводить до великих ризиків лізингодавців.

5. Лізингові компанії, також як і банки, мають проблему з ліквідністю і не мають можливості отримувати рефінансування від НБУ.

6. Надто жорстка система оподаткування лізингових операцій:

— відсутність прискореної податкової амортизації по лізингових активах, що належать до основних засобів виробничого призначення (3 група основних засобів);

— безпідставність сплати при міжнародному фінансовому лізингу податку (15 відсотків) на весь лізинговий платіж, що надходить нерезиденту;

— суттєве обмеження у віднесенні на валові витрати коштів, що витрачаються на страхування лізингових активів;

— лізингодавець при поверненні йому предмета лізингу змушений сплачувати ПДВ.

7. Низький попит на товари вітчизняного виробництва в порівнянні з імпортними аналогами, що мають вищі техніко-економічні показники.

8. Недостатній розвиток та обмежене використання інфраструктури ринку лізингу (бюро кредитних історій, реєстр об'яжень рухомого майна, реєстр об'яжень нерухомого майна, механізми страхування фінансових ризиків тощо).

9. Недостатність кваліфікованих кадрів у сфері лізингу та низький рівень поінформованості з питань лізингу серед представників малого та середнього бізнесу.

ВИСНОВКИ

Для вирішення проблем, що стають на заваді подальшому розвитку лізингу в Україні, необхідно здійснити такі заходи:

1) розробити та прийняти державну програму розвитку лізингу, надати податкові пільги при купівлі високотехнологічного та енергоефективного обладнання та устаткування (за умови, що аналогічне не випускається в Україні);

2) необхідно створити єдиний регулятор на ринку лізингових послуг. Це дозволить забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку шляхом розробки єдиної нормативно-правової бази;

3) впровадити тимчасове пільгове оподаткування для лізингоотримувачів у будівельній галузі з метою стимулювання зростання виробництва;

4) вдосконалити законодавство з питань лізингу та знизити вартість нотаріальних послуг для зменшення навантаження на суб'єкти лізингових угод. Потрібно привести у відповідність один одному всі визначення з питань лізингу, які містяться на сьогодні в Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств";

5) врегулювати в Цивільному кодексі України відносини між лізингодавцем, продавцем та лізингоодержувачем в частині розподілу відповідальності між

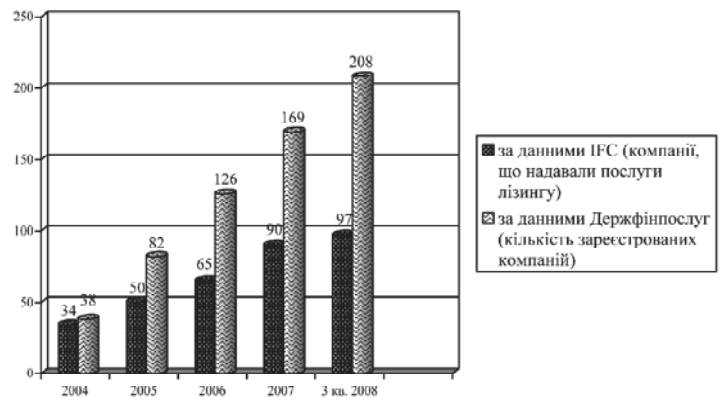

Рис. 1. Динаміка операторів лізингового бізнесу в Україні, 2004—2008 рр. [2]

ними, для чого визначити роль та місце продавця предмета лізингу та місце передачі предмета лізингу лізингоодержувачу, а також момент переходу до лізингоодержувача права власності та момент переходу до лізингоодержувача ризиків, пов'язаних з предметом лізингу;

6) в Законі України "Про фінансовий лізинг" необхідно визначити перелік джерел фінансових коштів, які можуть бути залучені лізинговими компаніями, визначити перелік документів необхідних нотаріусам для здійснення виконавчого напису на повернення предмета лізингу в примусовому порядку, запровадити механізм використання лізингодавцем судового наказу, а також закріпити захист прав лізингодавця у разі ліквідації лізингоодержувача та прострочення. Необхідно надати можливість передавати у фінансовий лізинг підприємства як єдині майнові комплекси, якщо до їх складу не входять об'єкти цивільних прав, які відповідно до закону не можуть бути предметом лізингу, а також ввести поняття міжнародного лізингу [4; 5].

Література:

1. Основні засоби України: статистичний збірник / Т. Є. Кобзів та ін. (підгот.); А. М. Венденко (ред.) / Державний комітет статистики України. — К., 2008. — 157 с.

2. Особенности деятельности лизинговых компаний в условиях финансового кризиса [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.leasing.org.ua/files/content/18122008_VAB_Leasing.ppt

3. Дослідження ринку лізингу України за 2009 рік проведеного Асоціацією "Українське Об'єднання Лізингодавців" спільно з Держфінпослуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.leasing.org.ua/files/content/leasing%20market%202009.doc>.

4. Проект програми розвитку лізингу в Україні на період 2006 — 2010 років [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/files/leasing-proekt.pdf>

5. Пропозиції по внесенню змін до законодавства, що регулює діяльність лізингових компаній України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.leasing.org.ua/files/content/Tatiana%20Fedorova.ppt>

6. Експрес результати дослідження ринку лізингу України — 2007 // Лізинг в Україні. — 2007. — № 3. — С. 1—5.

7. Показники розвитку лізингу в інших країнах // Лізинг в Україні. — 2006. — № 5. — С. 13.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2010 р.

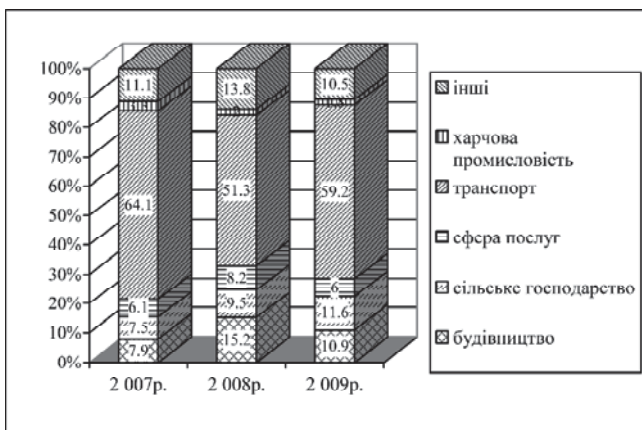

Рис. 2. Вартісний розподіл договорів фінансового лізингу за галузями 2007—2009 рр. [3]